

ROMAIN ROLLAND - PETR A LUCIE

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

milostná novela* (próza, epika); ŽÁNŘ: novela*; někdy označováno za válečný, resp. protiválečný román

Literární směr:

poprvé vydáno r. 1920 – 5 let poté, co autor obdržel Nobelovu cenu za literaturu; (střední období autorovy tvorby); kritický realismus*; světová meziválečná próza*

Slovní zásoba:

spisovný jazyk; občas zastaralé výrazy, např. přechodníky (*nemajíc*) nebo archaismy*; cizojazyčné prvky (z francouzštiny); zdrobněliny (*kuřátka, klubičko*)

Stylistická charakteristika textu:

velmi častá přímá řeč (dialogy mezi hlavními postavami); časté úvahové pasáže (líčení, úvahy) a další lyrické (nedějové) prvky, které narušují jednotu děje; občas složitější a huře pochopitelná souvětí; místy prvky psychologické prózy*; výrazné kontrasty (válka/násilí/nenávist X křehkost lásky; nevinnost milenců X devastující síla války, apod.)

Figury:

hyperbola neboli přehánění/zveličování skutečnosti (*bušení srdce přehlušilo rachot výbuchu*); epizeuxis* („*Sta zítřků šla jeden za druhým, sta zítřků* navlas podobných vcerejšku, ...“); řečnické otázky* („*Zitřek?*“)

Tropy:

personifikace* (*zítřek je mrtev, kostel se zachvěl*), oxymorony* (*vyplněno ničím, čekání na nic*); místy i symboly*

Postavy:

PETR AUBIER (v originále Pierre) [óbiér]: sympatický 18letý mladík z bohaté rodiny (je synem soudce); bojí se války; neustále si klade vážné otázky, zdá se být trochu nevyrovnaný (chvilí je šťastný, chvilí nešťastný); miluje Lucii; má být odvelen na frontu; LUCIE (v orig. Luce): mladá malířka; je velice živá, veselá, hrdá a bezstarostná; miluje Petra; FILIP: Petrův bratr, který již na frontě bojuje; PETROVI PRÁTELÉ: Jakub Sée, Claude Puget, Antonín Naudé, Bernard Saisset

Děj:

příběh se odehrává v roce 1918, kdy ve Francii stále zuří 1. světová válka → Paříž je během bojů silně bombardována, a tak mnoho lidí hledá úkryt v pařížském metru → právě tam se mladý Petr Aubier náhodou setkává s Lucií → napoprvé spolu nijak nekomunikují, vlivem stísněného prostoru se však vzájemně dotýkají → přestože se do sebe na první pohled zamilují, Lucie beze slova odchází → o pár dní později se potkají znovu, ale pouze se na sebe usmívají → když se setkají potřetí, Petrovi už dojde trpělivost a Lucií osloví → sednou si spolu ke kašně na lavičku a povídají si → oba spolu v příštích dnech stráví spoustu času → lásku si užívají, hluboká zamilovanost jim však zcela zastírá zrak → válka je vůbec netrápí (až na zjištění, že Petr má být zanedlouho povolán na frontu) → Lucie se Petrovi také světuje, že její matka pracuje v továrně na střílný prach, což se Petrovi jako odpůrci všeho násilí moc nelíbí (Luciina rodina však narozdíl od něj nemá kvůli chudobě na výběr) → Lucie i proto maluje a prodává obrazy, aby se pokusila rodinu užitvat i jinak → oba si plnými doušky užívají života, dokud to ještě jde, a přestože v hloubi duše tuší, že se k tomu nikdy nedostanou, plánují si společnou budoucnost → během Velikonoc si chtějí v kostele na náměstí svatého Gervasia vzájemně slíbit lásku → tam je však zastihne mohutné bombardování, které zasáhne i kostel → Lucie se ještě na poslední chvíli snaží Petra zachránit tím, že mu schová hlavu do své náruče, na oba milence se ale vzápětí zřítní mohutný pilíř

Kompozice:

kompozice vyprávění je chronologická (děj na sebe časově navazuje); dílo je rozděleno do 17 nepřilíh dlouhých kapitol

Význam sdělení (hlavní témata, myšlenky a motivy):

odpor k válce a násilí (pacifismus); obraz tragičnosti křehké lásky v pozadí kruté, ničivé, bezohledné, a přitom zbytečné války; ukázka toho, jak krásné věci může válka zničit; upozornění na morální a společenské úpadek během válečného období; MOTIVY: láska, život, smrt, násilí, válka, nevinnost, křehkost, bezohlednost, štěstí, smůla, náhoda, síla, slabost

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

1. světová válka (1914-1918); Říjnová revoluce v Rusku → nástup komunistů (1917); vznik samostatného Československa – prvním prezidentem je zvolen T. G. Masaryk (1918); vznik Společnosti národů (1920); založena NSDAP – německá fašistická (národně-socialistická) strana (1920)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

v Evropě všeobecně patrné následky 1. světové války - chudoba, nedostatek základních potřeb, výrazný úbytek mužské populace, civilní oběti; další dramatický úbytek populace následkem tzv. španělské chřipky, celosvětové chřipkové pandemie z let 1918-1920 (řádové desítky milionů obětí)

Kontext dalších druhů umění:

MÁLBA: secese neboli art nouveau (Alfons Mucha), kubismus (Pablo Picasso); ARCHITEKTURA: secese (prosklená kupole obchodního domu Galeries Lafayette v Paříži; průčelí HL. nádraží v Praze); HUDBA: modernismus (Bohuslav Martinů), v USA rozvoj jazzu a swingu

Kontext literárního vývoje:

obecně doznívá vliv realismu (Anton Pavlovič Čechov) a naturalismu (Émile Zola); v rámci vlny kritického realismu* umírá jeden z posledních starších autorů, tvořících díla s tematikou 19. století, Lev Nikolajevič Tolstoj (*Dábel*); základy moderní francouzské poezie pokládají Guillaume Apollinaire (*Prsy Tířežiovny, Kaligramy*) nebo André Breton (*Zastavárna*); v evropské literatuře dále velmi vlivní modernisté (Franz Kafka (*Proměna*), Jaroslav Hašek (*Svejk*), Marcel Proust (*Hledání ztraceného času*) nebo James Joyce (*Odysseus*)); u nás v prvním desetiletí 20. stol. aktivní tzv. anarchističtí buřiči (Viktor Dyk (*Krysař*), František Šrámek (*Stříbmný vítr*)); v rámci pragmatismu a demokratického proudu vydává svá první slavná díla mladý Karel Čapek (*R.U.R.*); v Anglii prozvěnu tvoří slavný dramatik George Bernard Shaw (*Pygmalion*)

AUTOR - život autora:

Romain Rolland (1866-1944) – **francouzský prozaik, dramatik**, historik, literární kritik a **nositel Nobelovy ceny za literaturu** (1915); narodil se do rodiny notáře → již v mládí byl **velice nadaný** → r. 1880 se s rodinou přestěhoval do Paříže → studium v Paříži a Římě → začátek literární tvorby → od r. 1893 **učil dějiny umění** a na pařížské Sorbonně vyučoval dějiny hudby → od r. 1912 již pracoval výhradně na vlastní tvorbě → r. 1915 obdržel Nobelovu cenu za svůj román Jan Kryštof (finanční odměnu zčásti věnoval na oběti 1. svět. války) → brzy se stal **jednou z největších evropských kulturních osobností** → za 2. světové války se díky své značné popularitě vyhnul zatčení německým gestapem, přestože nacisti silně kritizovali → zemřel r. 1944 poblíž svého rodného města; ZAJÍMAVOSTI: velice se zajímal o indickou mystickou filozofii; jeho přítelem byl slavný indický státník a pacifista Mahátma Gándhí; byl silným odpůrcem fašismu; je známo, že byl vegetariánem

Vlivy na dané dílo:

1. světová válka; pacifismus (odpor k jakémukoli druhu násilí)

Další autorova tvorba:

tvoril zejména prozaická díla a divadelní hry, proslavil se však i svými esejemi a životopisy známých osobností; PRÓZA: *Jan Kryštof* (román oceněný Nobelovou cenou); *Dobry člověk ještě žije*; *Okouzlená duše*, aj.; DRAMATA (divadelní hry): *Vlci*; *Danton*; *Čtrnáctý červenec* (tyto tři hry patří do cyklu *Divadlo revoluce*); *Calligula*; *Tři zamilovaní*; ESEJE: *Nad věrou*; *Cesta k pravdě*; *Empedokles z Akragantu*, aj.; ŽIVOTOPISY: *Život Beethovenův*; *Život Michelangelův*; *Händel*; *Život Tolstého*; *Mahatma Gandhi*; *Beethoven – Velká tvůrčí období*, aj.

Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

FILM: *Peter a Lucia* (čs. TV film; 1968) – hraji: Emil Horváth, Emília Vášáryová; OPERA: *Pietro e Lucia* (rocková opera; 2010) – napsal Dušan Rapoš

Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

pokud bychom chápali dílo spíše jako psychologické, mohlo v pozdější době ovlivnit například Arnošta Lustiga v tvorbě jeho protiválečné novely Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou, kritizující holocaust za 2. světové války

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

dílo je silně protiválečně laděné, což mělo i své odpůrce → brzy se však stalo velice populárním a výrazně pomohlo ještě k posílení autorovy již tak velmi pozitivní literární pozice (Nobelovu cenu za literaturu obdržel již v r. 1915)

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

příběh o tragické lásce prolíná všemi literárními obdobími, včetně toho současného – námět díla je tedy stále aktuální; zpracování díla je i díky použitému jazyku mírně zastaralé, ne však natolik, aby zabránilo pochopení

Srovnání s vybraným literárním dílem:

Ernest Hemingway – *Šbohem armádě* (podobný příběh o milostné dvojici na pozadí 1. světové války s podobně tragickými následky); Erich Maria Remarque – *Na západní frontě klid* (další příběh z 1. světové války, narodil od milostného příběhu zde najdeme spíše naturalistický popis samotných bojů, válečných hrůz a psychických následků přímých účastníků); William Shakespeare - *Romeo a Julie* (o několik století starší příběh, zasazený do jiné doby s jiným než válečným typem konfliktu, přesto podobný ve vykreslení křehkosti lásky v porovnání s bezohledným násilím)

Ukázka:

... Taková únava! Naděje byly již tolikrát zklamány! Sta zítřků šla jeden za druhým, sta zítřku navlas podobných vcerejšku a dnešku a vesměs vyplněných ničím a čekáním, čekáním na nic. Čas již neplynul. Rok byl jako Styx, podsvětí řeka, otáčející život kruhem černých a mastných vod, pochmurně se lesknoucích a vypadajících jako by stály. Zitřek? Zitřek je mrtev.

...

V též okamžiku se silný pilíř, o nějž se opírali, pohnul celý dopředu a kostel se od základů zachvěl. Srdce bušilo Lucií tak, že v ní přehlušilo rachot výbuchu a křik věřících, a nemajíc se kdy bát nebo trpět, vrhla se, aby ho jako slepice svá kuřátka zakryla vlastním tělem, vrhla se na Petra blažené se usmívajícího při zavřených očích. Materským objetím si tu drahou hlavu ze všech sil přitiskla do klína a sklónila se nad Petrem, s ústy na jeho šíji, takže byli schouleni v nepatrné klubičko. A mohutný pilíř je naráz pohřbil pod svými sutinami.

Vyprávěč:

vyprávěčem je autor – vnější nezávislý pozorovatel děje (-er forma)

Prostor a čas:

Paříž (Francie); děj se odehrává během 1. světové války - konkrétně začíná koncem ledna 1918 a končí na Velikonoce (29. března) 1918

novela - próza spíše kratšího rozsahu; většinou se zaměřuje na jeden zcela jasný, ale i přesto poutavý příběh; typická je závěrečná pointa světová meziválečná próza - světová prozaická tvorba mezi 1.a 2. svět. válkou; tvořít začínala tzv. ztracená generace (Ernest Hemingway, Francis Scott Fitzgerald, John Steinbeck, Erich Maria Remarque, aj.); dále tvořili např. Agatha Christie, James Joyce nebo Franz Kafka **řečnická otázka** - otázka, na níž její tazatel neočekává odpověď **kritický realismus** - vyšší stupeň realismu probíhající v 19. a 20. stol.; zobrazení skutečnosti, často se sociálními konflikty a zkaženými vztahy lidí → kritika spol. poměrů; ve 20. stol. často s tematikou obou světových válek; např. Honoré de Balzac, R. Rolland, Lev N. Tolstoj nebo Fjodor M. Dostojevskij; u nás Alois Jirásek nebo br. Mrštíkovi **epizeuxis** - opakování stejného slova nebo slovního spojení za sebou v jednom verši nebo větě **oxymoron** - nesmyslné/protíkladné spojení slov **archaismus** - zastaralý jazykový prvek (např. platit, dýchat, regiment (= pluk), leč (= avšak), narodil od historismů mohou označovat i skutečnost (věc), která stále existuje **symbol** - naznačuje jinou skutečnost; skutečný význam rozostřuje/zjednodušuje (př.: Helena Trójská = symbol krásy, resp. krásné ženy, pro kterou jsou muži ochotni i umírat) **personifikace** (zosobnění) - přikládání lidských vlastností neživým objektům (věcem), přírodním jevům, živočichům či rostlinám **pacifismus** - postoj, který odmítá nejen válku, ale jakékoli násilí (vyžaduje nutnost mírumilovného (mírového) řešení situace)